

V. H. 1930
Fig. 1. Kastrup. Ydre, set fra Nordøst.

KASTRUP KIRKE

HAMMER HERRED

Kirken, der efter Altertavlens Midtfigur antagelig har været viet til *S. Clemens,* var 1555—1856 Anneks til Vordingborg. Ved Ryttergodsets Bortsalg 1774 kom den under Hovedgaarden Rosenfeld, der endnu ejer den.

Kirken ligger 400 Meter nordvest for Byen, højt, med fri Udsigt til alle Sider. Kirkegaardens Hegnsmur er nymodens, omsat af kløvet Kamp.

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib samt tre gotiske Tilbygninger: Taarn, Vaabenhus foran Syddøren og Sakristi paa Korets Nordside.

Den romanske Granitkirkes Plan er ualmindelig skævt udstukket, og dens Mure af paafaldende varierende Tykkelser. Materialet er ret smaa, raa Kampesten uden videre Skiftegang, men med tilhugne Hjørnekvadre. Murbehandlingen er raa; Kvaderfuger ses intetsteds. Paa en af Korets sydøstre Hjørnekvadre findes en firkantet Forhøjning, hvis 15 × 15 cm store Overflade er prydet med fordybede Linier og Felter. I Koret er intet af de oprindelige Vin-

duer bevaret. Skibet, hvis Murhøjde er godt 5 m, har i hver Langmur haft to Vinduer med Karme af Kridtkvadre (ydre Højde o. 150 cm, Højden over Terrænet o. 300 cm); de nordre staar som Ydernicher, det sydvestre, der endnu er aabent, fører ind til Kirkeloftet. Af Dørene er Syddøren omdannet og Norddøren tilmuret, men Østkarmen dog kendelig. Paa Triumfgavlens Inderside ses Skibets oprindelige Taglinie og fem Bomhuller.

Gotiske Omdannelser og Tilbygninger, fra o. 1500, alle af Munkesten i Munkeskifte. Af *Hvælvene* er Korhvælvet indbygget i Murene og har Kvartstensribber, der i Vesthjørnerne hviler paa meget simple Konsoller (Helstens-Overribber, delvis af skævtstillede Bindere). Skibets Hvælv, som hviler paa Vægpiller, har derimod Halvstensribber og stærkt buklede Kapper (ingen Overribber). Korbuen er udvidet og gjort spids. I Sammenhæng med Hvælvslagningen har man forhøjet de romanske Mure. I Koret, som har et slankt, spidsbuet, falset, nu i Lysningen lukket Østvindue og et bredere, fladbuet Sydvindue i et næsten rundbuet Felt, og som før Sakristiets Opførelse har haft et lignende Nordvindue, har man ombygget Væggenes øvre Dele med Munkesten; bag Sakristiet ses, at den gotiske Gesims' to fremspringende Skifter har staaet med de røde Mursten over to almindelige Skifter, der har været hvidkalkede sammen med Kampestensmuren. Ombygget er ogsaa Korets Taggavl, med syv spidsbuede Højblændinger og syv Kamtakker, af hvilke den øverste bærer en lille Toptak over to rektangulære Dværgblændinger. Skibet, som har et meget bredt, fladbuet Sydvindue, hvis ydre False er af skraakantede Formsten, har faaet paabygget en halv Snes Munkestensskifter med flerdobbelt falset Gesims. Indvendig er de to øverste af disse Skifter ukalkede, medens de andre er hvidtede sammen med de romanske Vægge; man har altsaa forhøjet Skibets Mure og rejst dets Tagværk, der endnu er sengotisk, af Krydsbaandstype (med Huljernsnumre), inden man byggede dets Hvælv. I Koret, hvis Tagværk er fornyet, er Overvæggene derimod ikke kalkede og Hvælvet sikkert samtidigt med Murenes Forhøjelser.

Taarnets nedre Rum, der aabner sig til Skibet med en falset, spidsbuet Taarnbue, har i Væggene spidsbuede Spareblændinger, med et spidsbuet, nu omformet Vestvindue, og det overdækkes af et Hvælv med Halvstensribber og i Kapperne rektangulære Trækhuller. Trappehusets fladbuede Syddør sidder i en spidsbuet Blænding, hvorover Murfladen er naivt dekoreret med et Savskifte, en lille Blændingsfrise med Trappestik og øverst nogle smaa, firkantede Blændinger, dannede ved at forsænke enkelte Bindere. Vindeltrappens nedre Del har rund Kridtstensspindel, rimeligvis skaaret i eet med de nu opslidte Trin, og Loft af rulskiftemurede Fladbuer, den øvre Del derimod firkantet Spindel og Loft af fladbuede Binderstik, der fortsætter sig ind i Overdøren. Mellemstokværket, hvor den gamle Vestgavls Rester viser sig udspækket med Teglstens-

brokker i Kalken, faar Lys gennem et fladbuet, nu med nyere Murværk delt Vestvindue, hvorover en Række Bombjælkehuller. Klokkestokværket har fladbuede Tvillingglamhuller, og de femtentakkede Gavle syv Højblændinger med Trappestik; under Østgavlens midterste Tak sidder desuden en lignende Dværgblænding. I Gavlfoden findes en Række Bomhuller. Det samtidige Tagværk har baade Krydsbaand og Dragerstol.

Vaabenhuset har bevaret en oprindelig Vestglug. Under Flankemurenes Gesims findes et Savskifte. Den syvtakkede Gavl har tre rundbuede Højblændinger. Tagværket er gammelt, men med Jærnspigre i Stedet for Trænagler.

Sakristiet har et fladbuet Østvindue i en fladbuet Blænding og Kamgavl med Fod- og Toptinder over et Savskifte og fem Højblændinger, af hvilke den midterste er spidsbuet, medens de to næste har Tvillingspærstik og de to ydre Trappestik. I Væggene sidder enkelte Kridtkvadre. Det Indre har fladbuet, falset Dør til Koret og Hvælv med Kvartstensribber og i hver Kappe et Aftræksrør af to »Munke«. Tagværket ligner Skibets.

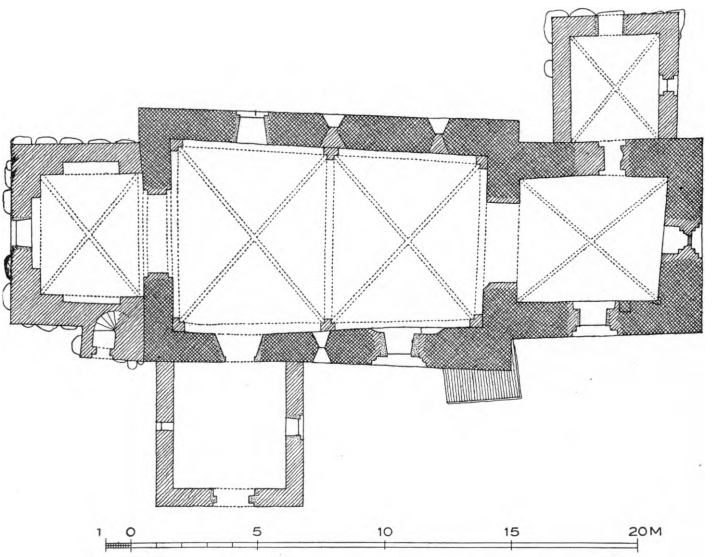

Fig. 2. Kastrup. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1917 (Aage Roussell 1930).

Paa Skibets Sydøsthjørne er paamuret en meget svær *Støttepille* i Krydskifte, sikkert fra Renaissancetiden.

Hele Kirken staar nu hvidkalket og teglhængt. I de aabne Vinduer sidder Støbejernsstel. Ved Omlægning af Sakristiets Gulv 1854 indsendtes til Nationalmuseet nogle grønligt glaserede **Gulvfliser* af Tegl, o. 29 × 29 cm, med indridsede Ornamenter, dels Jesu-Monogrammer, dels stiliserede Liljer. Næstved-Arbejde fra Tiden henimod 1600. Sml. Gravfliser S. 840.

KALKMALERIER

1886 fremkom Spor af Kalkmalerier, der dog indskrænkede sig til »raa røde Sving omkring Triumfbuen ud til Skibet og enkelte Spor af Farve hist og her«.

INVENTAR

Alterbordet, der staar opad Østvæggen, er dækket af ny Bræddebeklædning. Af et gammelt *Alterklæde,* som nu er erstattet af et moderne broderet, er der bevaret et Stykke rødt Fløjl med Guldbroderi: RJ og EJ omgivet af Laurbærgrene og Bladværk, syvtakket Krone og Dato: »Ao 1776 Den 20.

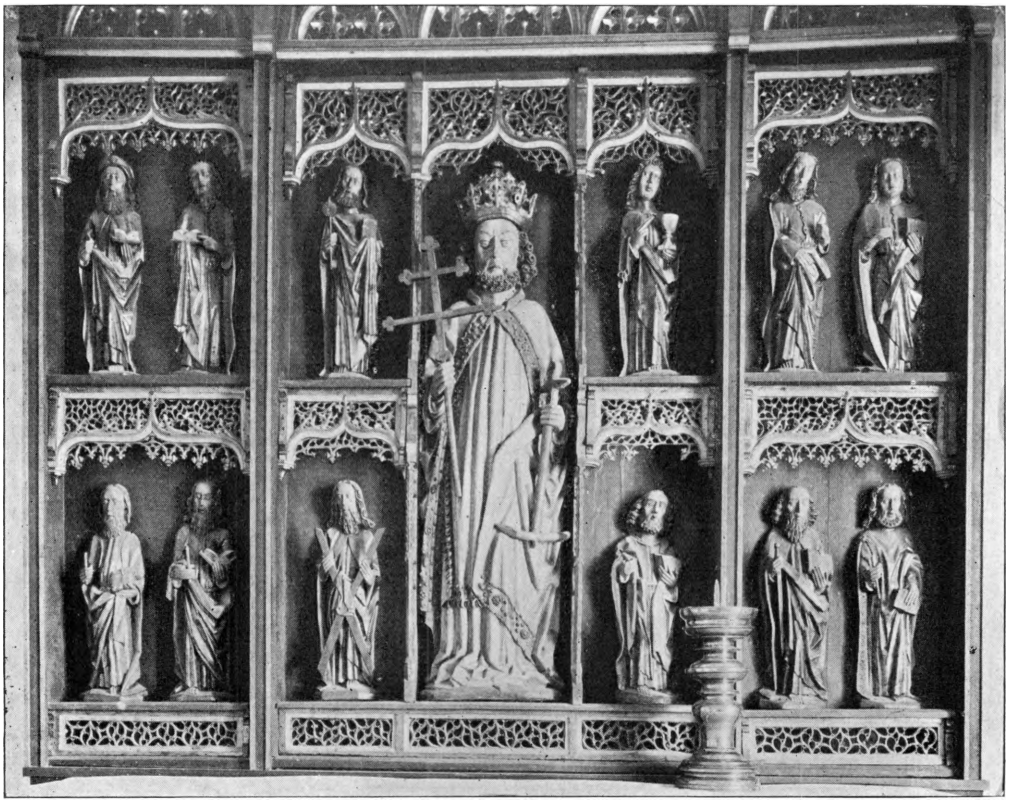

M. M. 1916

Fig. 3. Kastrup. Altertavle.

Augustii«, henvisende til Kirkens Ejerpar Reinhard og Elisabeth Iselin, der oprettede Iselingen og Rosenfeld. Opsat under Glas i Sakristiet.

Altertavle (Fig. 3), sengotisk, fra o. 1500. I det tredelte Skab staar som Midtfigur S. Clemens Pave, 140 cm høj, med Tiara, Anker og fornyet Patriarkalkors, der dog er nævnt allerede 1755; til Siderne fire Apostle: Peter (ny Nøgle), Andreas med Kors, Johannes med Kalk, Apostel med Bog. I de to Fløje staar de øvrige otte Apostle, nu uden Attributter; sikkert kendelige er kun Jakob den ældre (Ibsskal paa Hatten) og Paulus (med Sværdfæste). Over Figurerne findes Kølbuer med Korsblade og »Fiskeblære-Værk« i gennembrudt Arbejde. Snitværket er beslægtet med Andreas-Tavlen i Kjeldby paa Møen.

Fløjenes Bagsider er utilgængelige. Tavlen, der nu mangler sit Fodstykke, har i ny Tid faaet en gotiserende Overbygning, og nymodens Staffering dækker over gammel Kridtgrund.

Altersølv. Kalk, 23 cm høj, fra 1575. Paa den ene Side af den firpasformede Fod er fastgjort en støbt »Krucifiksgruppe«, hvoraf Korset og en siddende Johannes med Glorie og Kalk sikkert er sengotiske, medens en knælende Kvinde i Tidsdragt uden Glorie stammer fra 1575. Aarstallet er graveret under Gruppen, og paa Fodens andre Sider findes graverede Apostelfigurer med Navne: S. Petrus, S. Andreas, S. Jakob, S. Johannis, S. Philippus, S. Bartholomæus, S. Thomas. Skaftet er ottekantet, den runde, støbte og ciselerede Knop har Midtring med fire Kerubhoveder og fire Sten, to blaa ugennemsigtige, en mørkerød og en mørkegrøn; til Stenene slutter sig op- og nedadvendte Kartoucher, hvori vekselvis Mandshoveder med og Kvindehoveder uden Hængeklæder. Under Foden ret slidt Mestermærke, der kan henføres til Jørgen Hansen, Næstved (sml. S. 157, og Oversigt, Guldsmede). Paa den store Kumme af kbh. Prøvesølv 1737 er graveret Kongens kronede Spejlmonogram; Mestermærke for Nicolai Junge 1733 (Olrik 382). *Disk* med Hjulkors, samme Monogram og Mestermærke som Kummen. 1737 blev Kirkens Kalk, som var brøstfældig og nu for lille, omgjort undtagen Foden, som var god. Ogsaa Disken blev omgjort (Rgsk.).

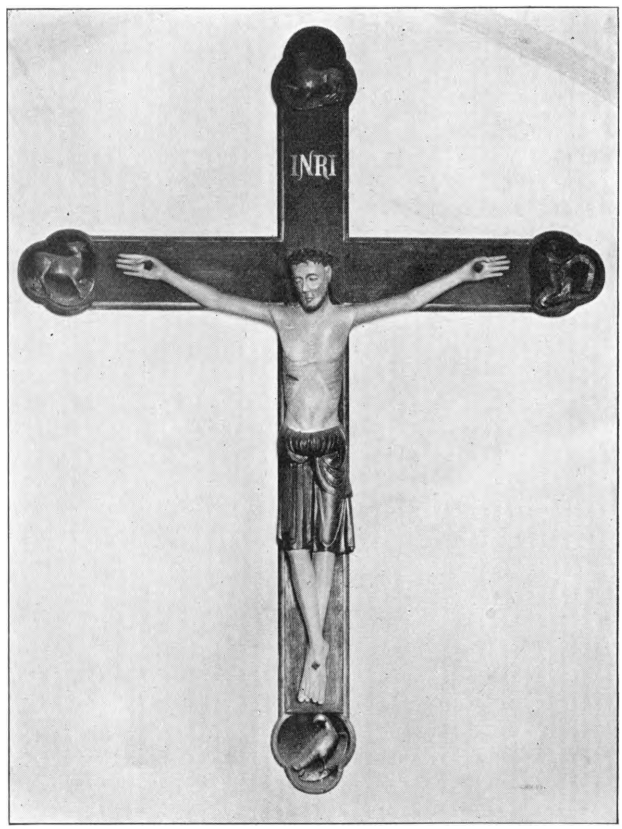

V. H. 1929
Fig. 4. Kastrup. Krucifiks.

Sygekalk af kbh. Prøvesølv 1734, 12,8 cm høj, med rund Fod, riflet Knop; paa Kummen graveret et kronet C 6; Mestermærke for Nic. Junge 1733; Disk med Indvielseskors; Vinbeholder, til at sætte i Kummen. Regnskabet 1734 siger, at den nye Berettelseskalk med Disk og Vinflaske blev gjort af Niels Joensen i København, som tog den gamle i Betaling.

Alierstager, (sml. Fig. 3), 43 cm høje, med svære, profilerede Skafter: Balusterled, Skiver og Ringe. Paa den ene er graveret: OHS HOS 1656, paa den anden HOS IV OHS IS 1656 (sml. Kirkeværgernes Navne paa den samtidige Bænk i Taarnrummet).

Alterskranke af simpelt Rundjern, vistnok fra Tiden henimod Aar 1800.

Korbuekrucifiks (Fig. 4), fra unggotisk Tid o. 1300, nu ophængt paa Skibets Nordvæg. Figuren, o. 140 cm høj, minder om den i Lillehedinge (S. 460), men er ikke saa dygtigt gjort; Hovedet bærer nu flettet Grenekrone, og Øjnene er lukkede. Korstræet er fornyet undtagen Endepladerne med deres Evangelisttegn, øverst Løven, nederst Ørnen. Engelen paa venstre Korsarm vender sig bort fra Kristus. Moderne Staffering.

Fig. 5. Kastrup. Font. E. Moltke 1928

Font (Fig. 5) af Granit, romansk. Kummen, Tvm. 73 cm (intet Afløb), har foroven mellem to indridsede Linjer en fordybet Majuskelindskrift: »Bondo Friso me fecit« (sml. Lundby og Baarse) og derunder svagt rundbuede Blade. Den uregelmæssigt formede Fod har Trekantspidser i fladt Relief, to med lidet fremtrædende Hoveder, en tredie, vendende mod Væggen, med et Kors.

Fad af sydtysk Arbejde, 60,5 cm i Tvm., med Bebudelsen omgivet af Minuskelring og Hjort- og Hundfrise i Bund og paa Rand.

Prædikestol fra o. 1600, sikkert af Bertel Snedker. Kompositionen, med det dobbelte Postament og de volutsvungne Pilastre, er en stærkt forenklet Gentagelse af Vordingborgstolen (S. 181, Fig. 17). I de fem glatte Storfelter er bevaret oprindelige Malerier, Evangelisterne og »Salvator Mundi«, Verdens Frelser, (med Navnene under). Smalfelternes Skriftsteder er ligeledes gamle, men iøvrigt er Stafferingen moderne, og Stolen, der er blevet noget omdannet til sin nuværende Plads, har faaet nye Nedhæng, Fodstolpe og Opgang. Den oprindelige, ottesidede Himmel har paa Frisen et opmalet latinsk Skriftsted (Ps. 119) og paa de glatte, udsavede Topstykker malede Ovaler med Kerubhoveder, Adelsvaaben, henvisende til Vordingborglensmanden Henrik Lykke og Hustru Karen Banner, samt Skjold med kronet AC (Dronning Anna Cathrine 1597—1612).

Timeglas med to Par Glas, anbragt i Smedejernsarm ved Prædikestolen, fra Tiden henimod 1700.

Stoleværk af egemalet Fyr, med Døre, fra 1800—1850; ældre Rygpaneler i Renaissancestil. 1755 nævnes, at der paa †*Degnens Stol* stod Aarstallet 1585.

Bænk af Fyr, i Taarnrummet, med udsavede Vanger og højt Rygpanel med fem Fyldinger, hvis lodrette Ramstykker har Skiveornamenter; under en Æggestav-Tandsnitgesims er i Frisen indskaaret: »Oluf Hansen Hemming Olfsen (!) Anno 1656 Dend 20. Julii L Q« og senere indridset »AHS HRD«. Egetræsmalet, derunder rødbrunt.

Bænk (Stol) i Vaabenhuset af Fyr med udsavede Vanger og tredelt Rygpanel. Fra 1700'erne.
Samme Maling.

Dør foran Vaabenhuset »forfaerdiget af egetrae fra den i 1911 ophuggede fregat Siaelland«, med lignende Revler som en tidligere, nu kasseret Dør fra 1700'erne, hvorfra der er overflyttet et *Dørringsbeslag* af Malm (Fig. 6), 23 cm højt, formet som fire Liljer omkring et, 8 cm fremspringende, Dyrehoved, i hvis Bøjletunge Ringen har hængt. Fra o. 1300.

V. H. 1929

Fig. 6. Kastrup. Dørnngsbeslag.

Klokker. 1) Minuskler: »Help Jhesus Maria Anna oc Sancta Susanna L« samt Støbermærke for Lavres Hansen (Uldall 273). L er Støberens Forbogstav. Tvm. 102 cm.

2) Støbt af Gamst og Lund 1844. Paa Ophængningsakslen 1717.

I *Klokkestolen* er indskaaret Aarstallet 1610.

GRAVMINDER

1) Granitsten (Fig. 7), romansk, i Trapezform, 154 × 69—62 og o. 18 cm tyk, af lignende Arbejde som Absalonstenen i Udby (Baarse Hrd.). Den stærkt slidte Sten har langs den skraafasede Kant en Dobbeltrundstav; paa Midten er i Relief hugget et Hjulkors paa en Processionsstav; mod Fodenden vender to Liljer med kræmmerhusformede Stængler, som ender i Takker; fra en af

disse udgaar Korsstangen. Ved Korset spores enkelte fordybede Versaler, sikkert Rester af en udslidt Indskrift fra 1600'erne. Nu opstillet i Vaabenhuset med Fodenden opad.

2) Ølandsk Kalksten, 180 × 109 cm, med helt udslidt Reliefversalindskrift, indenfor Vaabenhusdøren.

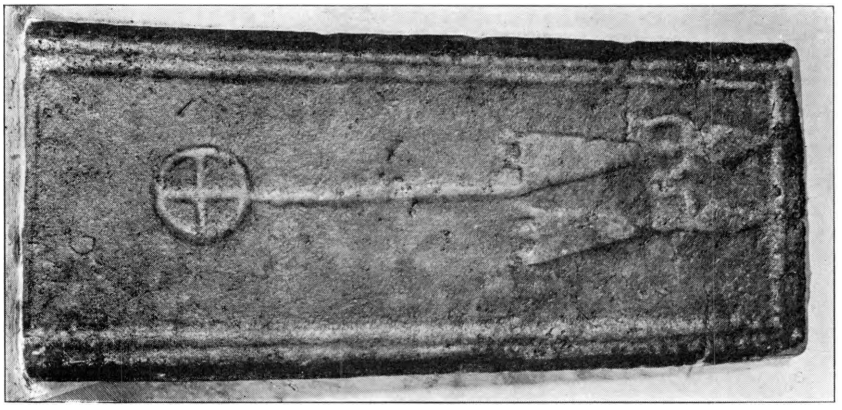

M. M. 1916

Fig. 7. Kastrup. Romansk Gravsten.

**Flisestumper,* sikkert af Renaissance-Gravfliser af Tegl, med Brudstykker af Indskrifter og Aarstal [1]607. Fundne ved Gulvets Omlægning 1854. Nu i Nationalmuseet.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA), 1700—76 (RA og LA). — Præsteindberetning 1755 (NM). — Museumsindberetninger af M. Mackeprang 1916 og C. M. Smidt 1917. Revideret af C. A. J. og V. H. 1929. — Indberetning, om Kalkmalerier, af V. Sørensen 1886 (NM).

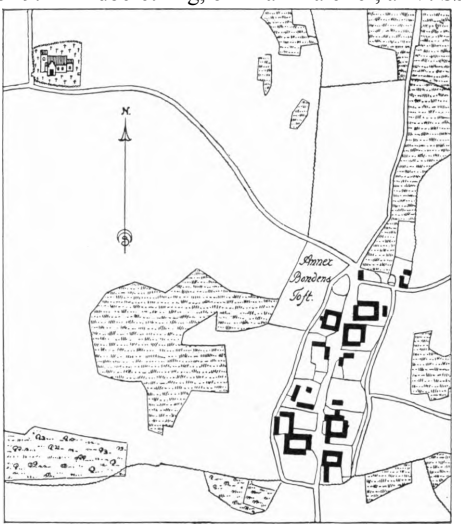

Fig. 7. Kastrup 1800.